

Daniel BOUŠEK, *Židovská pouť a poutní místa na Blízkém východě v hebrejské cestopisné literatuře 12.–16. století*, Karolinum, Praha 2008

380 s., ISBN 978-80-246-1444-1

Hebraista Daniel Boušek si ve své rozsáhlé a ojedinelé disertační práci dal za cíl analyzovat „*proměny, vývoj a vzájemné ovlivňování ... tří jevů* [jednorázové pouti do Jeruzaléma, pouti za účelem usazení ve Svaté zemi a vytváření kultu svatých míst], *při nichž se stýkaly tradice Židů ze Západu i z Východu, a jejich odraz v hebrejské cestopisné literatuře*“. Ačkoli se soustřeďuje především na hebrejské prameny, využívá také zdroje pocházející od „jinověrců“: křesťanských poutníků do Svaté země a muslimů (např. v českém prostředí již známé cestopisy Oldřicha Prefáta z Vlkanova a Martina Kabátніка). Neopomíná ani prameny jiné povahy, např. korespondenci či účetní prameny. Autor v mnoha ohledech navazuje na práci vynikající české hebraistky a znalkyně historických hebrejských rukopisů Jiřiny Šedinové. Už v úvodní kapitole upozorňuje na její kvalitní české překlady patrně nejznámějších středověkých hebrejských cestopisů Benjamina z Tudely a Petahji z Řezna. Boušek ve vydávání (resp. překladech) hebrejských cestopisných zpráv pokračoval sám edicí *Dopis rabi Ovađji otci a další hebrejské renesanční cestopisy* (2004).

Předkládaná kniha shrnuje rozsáhlé množství zpráv o svatých židovských místech a zároveň shromažďuje rozsáhlý soubor dat o topografii těchto míst, přičemž se neomezuje pouze na území Palestiny, ale zahrnuje také Egypt a širší oblast středního Východu (zejména území dnešního Iráku). Stranou nezůstává ani analýza pramenů týkajících se vlastních rituálů židovské pouti, kterým se Boušek věnuje zejména ve druhé polovině své práce. Nejvýznamnější byly pouti do Jeruzaléma; židovský poutník, který vstupoval do Svatého města, musel podstoupit poměrně komplikované rituály. Zde se projevuje význam autorovy komparace a syntézy velkého množství cestovních zpráv, na jejichž základě se podařilo vytvořit plastický obraz žité středověké a raně novověké pouti. Vedle Jeruzaléma byly častým cílem židovských poutníků také významné synagogy a hroby proroků, světců a dalších významných osobností na jiných místech. Autorovi se podařilo představit historický vývoj filozoficko-teologického podtextu náboženských židovských poutí, zejména rozsáhlé diskuse židov-

ských autorit o významu, resp. přípustnosti poutí na hroby a hřbitovy. Za velmi zdařilou považují devátou kapitolu věnovanou odlišení *zjāry* (cesty na svatá místa s prvky lidové zbožnosti) a skutečné náboženské pouti (zejména do Jeruzaléma) a jejich vzájemnému vztahu v dějinách. Bouškovi se rovněž podařilo zachytit rituály lidových kultů, kterých se účastnili i muslimové a křesťané.

Velmi zajímavé jsou momenty, kdy se hebrejské relace prolínají se zprávami poutníků (či zpravodajů) jinověrců nebo vyprávějí přímo o běžném soužití všech tří komunit, ať již na svatých místech, nebo při cestách do Svaté země. Takové jsou např. zprávy z cestopisu Mešulama z Volterry z druhé poloviny 15. století. Českého čtenáře zaujmou také zajímavé zprávy židovských poutníků z Čech, jako je např. zpráva pražského rabína Ješa'ja ben Avrahama ha-Levi Horowitzze ze Svaté země z r. 1621, z níž Boušek použil popis kultu proroka Elijáše.

Přehledně členěné publikaci, opatřené seznamem literatury a pramenů i rejstříkem, bych doporučila pouze doplnění o výkladový terminologický slovníček. I když autor všechny termíny při prvním výskytu osvětluje, přece jen by pro zájemce-nehebraistu bylo ulehčením, kdyby mohl výklady příslušných hebrejských či arabských slov dohledat na jediném místě. Zajímavé by bylo také sledovat rozšířenost rukopisů hebrejských cestopisů, tj. do jaké míry mohl středověký poutník využívat znalostí a zkušeností sepsaných jeho předchůdci tak, jak je např. autorem naznačeno v souvislosti s rozšířením rukopisů Benjamina z Tudely a Petahji z Řezna.

Inspirativní Bouškova kniha vyvolává četné otázky směřující k pochopení mentality středověkých židovských poutníků. Přínosná pro další bádání by byla zejména socioantropologická komparace vnímání a prožívání poutí u židů, křesťanů a muslimů, to by však vyžadovalo další a výrazně širěji založené studium, které již ovšem nebylo předmětem zdařilé a podnětné práce Daniela Bouška.

EVA DOLEŽALOVÁ